

GROENBLADGROENBLAD

Gezamenlijk periodiek van IVN en KNNV regio Leiden

Oktober 2020

zou komen tussen beide besturen. Resultaat daarvan was dat een lid van het IVN-bestuur ook zitting zou nemen in het bestuur van de begraafplaats. Dat lid werd ik. Ik heb het met veel plezier gedurende veertien jaar gedaan.

Nog een klus buiten de deur: Voorzitter van het IVN District Zuid-Holland. Ook dat heb ik met plezier gedaan, maar op een gegeven moment moest ik daarmee stoppen omdat de administratieve ondersteuning vanuit het hoofdkantoor in Rotterdam steeds slechter werd.

Laatste en eigenlijk geen IVN-klus: een kleine twintig jaar weidevogelbescherming bij melkveehouders in de Papenwegse Polder. Heerlijk buiten met een heel goed doel.

Een persoonlijk ding moet mij nog van het hart: IVN heeft mij een heel groot cadeau gegeven: TEXEL! Op 13 september 1998 ging het jaarlijkse IVN-uitje naar Texel. Ik was erg onder de

indruk van de schoonheid van het eiland, ik ben er van gaan houden en ga er sindsdien twee keer per jaar naartoe.

Het bovenstaande bevat een aantal herinneringen aan mijn eerst jaren. IVN-Leiden is in mijn waarneming nog steeds een bloeiende vereniging die ook technische ontwikkelingen niet heeft genegeerd.

Voor de toekomst denk ik dat het goed is hetzelfde educatieve beleid voort te zetten. Het zou daarbij goed zijn om te proberen ook tot nu toe minder belangstellend publiek te "vangen" door wat meer publiciteit naar buiten (is er een reclameman/vrouw in de zaal?).

Alles overziende, wat ik allemaal van IVN leerde en mocht doen kom ik tot de conclusie: er heb er van genoten, ik heb meer aan IVN te danken dan IVN aan mij!

Hans Cornelissen

Waterkwaliteit grote vijver Leidse Hout enorm verbeterd!

De Leidse Hout is natuurlijk bij iedereen bekend. Een prachtig stadspark in Leiden aan de gemeentegrens met Oegstgeest. Het park werd op 30 juni 1931 geopend. Het is aangelegd als werkverschaffingsproject, zoals ook het Haagse Zuiderpark en het Amsterdamse Bos. De Leidse Hout is vooral beplant met typisch Nederlandse bomen en planten. Er zijn daarom nog steeds veel eiken, essen, beuken en elzen terug te vinden in het park. Elk jaar organiseert het Boerhaave museum en JES Rijnland een zomerschool. De zomerschool is een educatief programma voor nieuwsgierige leerlingen uit groep 6 en 7 van de basisschool, die in de zomervakantie graag iets extra's willen leren. Tot twee keer toe hebben onze IVN-gidsen een groep jonge kinderen de verrassingen van dit bos, maar vooral van het plasje achter de feesttent, kunnen tonen.

In 2018 werd de grote vijver onderzocht en wat opviel was dat dit (bijna) stilstaande watertje te lijden heeft onder overmatig eendjes voeren. Daardoor tieren veel afvalstoffen, waardoor algen, welig. Het water was troebel en groen. Vanwege de geringe stroming groeiden er veel draadalgen en flab (floating algae

beds). Vandaag de dag is het anders. De verbetering komt doordat er veel minder eendjes gevoerd worden. Ook helpen de zwanen enorm goed mee om de grote bossen Gedoornde hoornblad die onder water groeien, te snoeien. Wat groot plezier opleverde was de rode Amerikaanse rivierkreeft, maar ook de herenfiets die we uit het water hebben gesleept. De tweede sessie leverde een portefeuille op. Leeg. Advies: goed op je fiets en geld letten.

Kijk eens op <https://onderwaterinleiden.nl/leidsehout>. Een fantastische impressie. We vonden onder andere een jonge zeelt, heel veel waterdierdjes en vooral héél schoon en zuiver water. Het slootjesonderzoek werd vervolgd met een wandeling door het bos, en het meten van de hoogte en ouderdom van de bomen. Een enkele boom was wel 130 jaar oud. De spiegeltjeswandeling was een openbaring en het plakken van bloempjes, bladeren en sprietjes blijft altijd een succes voor deze leeftijdsgroep. Een heerlijke middag, en voor ons als IVN belangrijk, omdat we de basis kunnen leggen voor toekomstige gidsen.

Wietse Roodenburg

Sjakie de fietspadkreeft in Leiden en Voorschoten

Daar staat hij met zijn rode lijf en verspert je de weg. Dreigend wuift hij met zijn knobbelige scharen: "Zal ik je even knijpen?" De Rode Amerikaanse Rivierkreeft – Sjaak voor ingewijden – wordt steeds vaker gezien op oevers en fietspaden.

Waar komt deze rode rakker vandaan, of beter gezegd: waar gaat hij heen?

Ze zijn meegekomen met ballastwater of uit aquaria gekieperd. Ook werden ze vroeger uitgezet door kasteelheren, omdat de inheemse rivierkreeft niet meer kon voldoen aan de groeiende vraag van de edelen om het delicate vlees. Redelijk ongehinderd door natuurlijke vijanden koloniseren ze al decennia lang heel Europa. Onderweg naar volwassenheid vervellen ze tientallen keren, om uiteindelijk zo'n veertien centimeter groot te worden, antennes en klauwen niet meegerekend.

Deze vurige stadswaterbewoners gaan in het najaar trippelend over de bodem én over de weg op pad, omdat het volgens hun biologische klok tijd wordt om hun leefgebied uit te breiden. De term invasieve exoot is zeer gepast: deze soort weet zich prima te handhaven in zijn nieuwe leefomgeving en richt vervolgens veel schade aan. De tienpotigen zijn niet alleen schadelijk door hun vraatlust, ze graven ook diepe gangen in oevers en kademuren en vertroebelen het water. Het verslinden van de onder water gedoken planten in Polderpark Cronesteyn was dit jaar zelfs zó effectief, dat jonge zwanen aan ondervoeding overleden. Buiten de afkalving van de oevers en vertroebeling van het water glijdt ook het vee (en mogelijk de boer op zwaar materieel) zó de sloot in. Je enkel verzwikken is hier ook zó gebeurd, dus let goed op tijdens veldwerk langs de oevers van menige waterpartij.

Gelukkig maakt een groeiend aantal inheemse (van oorsprong Nederlandse) viseters zo langzamerhand kennis met dit lekkere hapje. Er zijn al waarnemingen gedaan van watervogels die de tienpotigen 'ontklauwen' en het garnaalachtige lijf met smaak oppeuzelen, zoals reiger, meeuw en kauw. Er is zelfs een onbevestigde waarneming van een Leidse schildpad met een kreeft. Ook nemen chef-koks de talrijke lokaal gevangen, exotische kreeften graag af van beroepsvissers. En bewoners leggen ze op de buurtbarbecue. Als we de natuurlijke vijanden helpen kennis te maken met deze nieuwe voedselbron, zou er op termijn wel eens een beter evenwicht kunnen komen onder het oppervlak.

Vissen in beeld

In een flink aantal Leidse wijken, alsook in Voorschoten, telde ik dit jaar tijdens het vissenmonitoren krabben, kreeften, salamanders, schildpadden en zoetwaterslakken, maar ook aal, alverbaars, blankvoorn, brasem, Chinese wolhandkrab, karper, kol-

blei, kleine modderkruiper, marmergrondel, pos, rietvoorn, rivierdonderpad, snoek, snoekbaars, tiendoornige stekelbaars, zeelt en zwartbekgrondel. Beeldmateriaal uit uw wijk kunt u bekijken via de het menu Jouw wijk op onderwaterinleiden.nl.

In het water langs de Trompweg (Van Slingelandtplantsoen) werd ik blij verrast door drie paaiende zeelten, een grote snoek en grote aantallen jonge snoekjes en voorns. Bewoner Fer von der Assen is al vele jaren bezig om in dit stilstaande stuk water het zuurstofpeil op orde te krijgen: tijdens piekbuien in de zomer gaan door overstort ieder jaar onherroepelijk de grootste vissen dood. Zo ook dit jaar: op 10 augustus snorkelde ik nog in kraakhelder water met onder andere zeelt Evie en snoek Vader en acht dagen later dreven ze dood aan het oppervlak na een hoosbui. Hier trof ik ook een klein aantal volwassen rode Amerikaanse rivierkreeften aan, wat bijzonder jammer is. Ze zullen in korte tijd hun stempel gaan drukken op het leven in de speelvijver, nu nog met salamanders, nabij Station de Vink.

Vissen buiten beeld

Dit jaar zag ik nog níet: de bot, bittervoorn, vetje of winde – althans, dat dénk ik. De komende maanden spendeer ik vele dagen en nachten aan het uitpluizen van alle beeldmateriaal dat ik maakte tijdens telrondes. Een samenvatting uit de rapportage die ik voor de waterminnende instanties maak, zult u vast terugzien in Bladgroen of Daucallium+.

Om zelf te oefenen in het herkennen van vissen, kreeften en krabben (zie kader) is er een pagina met diverse quizen en een kleurplaat met anatomisch correcte dieren in de blauwgroene stadsnatuur.

Zonnebadende exoten

Dit voorjaar vertelde natuurkind Juul uit de Professoren- en Burgemeesterswijk me over een andere exoot: een moeraschildpad die gevangen was. Het dier werd meegegeven aan bijzonder opsporingsambtenaren, die het naar de Schildpaddenopvang in Alphen aan den Rijn brachten. Als u meerdere schildpadden heeft gezien in uw wijk, hoor ik dat graag voor het landelijke letterschildpaddenonderzoek. Ze warmen het koude (want reptielen-)lijf graag op een veilige plek op, zoals een oude boomstronk die net uit het water steekt. Dit voorjaar kreeg ik telgegevens door uit onder andere de Vijf Meilaan, Havenwijk--Zuid, de Zijlsingel en uit Cronesteyn. Meld uw waarneming met foto aan info@onderwaterinleiden.nl en wellicht ziet u deze terug in de maandelijkse nieuwsbrief.

Tekst en foto's: Aaf Verkade, Projectleider Vissenmonitoring

(voor foto's: zie volgende pagina en het achterblad)

Zelf een kreeft spotten? Zie de tips op zakgids.nl om met een sterke zaklamp veilig langs de oevers op pad te gaan. Ruim een half uur na zonsondergang komen ze uit hun schuilplaats en kunt u ze zaklampvissend tegen de kademuren en over de bodem zien wandelen. U kunt de Zakgids bestellen via dezelfde site.

Sjakie zelf (zie tekst blz. 9; foto: Aaf Verkade)

Bijzondere vondst

Een bijzondere vondst tijdens eindejaarsplantenjacht, december 2019, Leiden.

Aan de 5e Binnenvestgracht vindt Sieneke een aardig plantje met paarsblauwe bloempjes. We buigen ons erover, niemand herkent het, en niemand beseft nog dat het een bijzondere vondst betreft.

Ik plaats de waarneming op waarneming.nl, met foto's (zie hiernaast). Niels Eimers, een zeer deskundige validator, herkent het plantje ook niet, maar denkt wél aan een Cochlearia. Hij stelt plaatsing op het forum van waarneming.nl voor. Daarnaast adviseert hij om materiaal met zo mogelijk vruchtjes te verzamelen voor Naturalis.

Op het forum komt de reactie van Rien Ondersteijn "Doet veel denken aan Ionopsidium acaule. Is een kustplant van Spanje en Portugal."

Via google zie ik dat hier en daar zaad van deze soort te koop is.

Op zoek naar planten met rijpe vruchtjes in de omgeving, inclusief de nabijgelegen Hortus, vind ik niets, zelfs geen exemplaar zonder vruchtjes. Maar wél vind

waarneming.nl
 ID: 93216-403478
 Waarnemingslocatie: 5e Binnenvestgracht
 Bericht: 12 december 2019

Jeannette Teunissen
 Leiden - Hortus botanica (ZH)
 (nog) niet in de recordelen

Met dank aan Sieneke Langelink, zij zag dit plantje in een bloembak tussen Vogelmuur etc. Bloembak aan de straat, 5e Binnenvestgracht, niet in de Hortus botanica. — Maar wat is dit? —
 Vanwege (11/12) dit plantje teruggevonden, naast de bloembak, was ik met 6 meelblaadjes — zie toegevoegde foto's. Thuis in moddergrond gezet met zo worteltje. Leeft weer op. In dit bericht beschikbaar.

Details	
datum	2019-12-29 11:19
aantal	1
levensstadium	onbekend

Foto's

Beste Jeannette,

Veel dank voor het toesturen van de plant die je aantrof op de 5e Binnenvestgracht in Leiden. Een lief klein plantje met paarse bloemetjes. Het deed me aan Cochlearia danken, daarin verder zoekend kwam ik op C. acaulis, of wel Ionopsidium acaule. Rien was spot-on, knap! Ik heb nog geen tijd gehad in de collectie te kijken hoeveel materiaal uit Nederland wij hebben liggen en van welke lokaties/data dat dan zou zijn. In elk geval staat deze niet in de recente NL flora's en en ook niet in de 24e editie van Heukels' Flora. Bijzondere vondst! Waar ik ook nog niet helemaal uit ben is of de soort in Cochlearia opgenomen moet worden of toch beter in een apart genus Ionopsidium. Dat vergt ook nog wat literatuurstudie. Ik zou voorlopig kiezen voor Cochlearia acaulis Desf., zoals ook in Stace (2019) New flora of the british isles ed. 4.

Overbodig te zeggen dat ik het materiaal heel graag opneem in de collectie van Naturalis!

ik op de vindplaats het bewuste plantje terug, twee dagen na de vondst door Sieneke.

Thuis begin ik met opkweken, maar het plantje gaat achteruit. Na enig overleg belandt het, in gedroogde vorm, in Naturalis, bij Leni Duistermaat.

Eind januari krijgen we de volgende mail van haar (zie hiernaast):

En nu dromen we ervan dat deze Cochlearia acaulis een nieuwe soort wordt van het urbaan district...

Jeannette Teunissen

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar:
Burg De Kempnaerstraat 33
2252 VK, Voorschoten

Kijk ook uit naar de volgende Bladgroen

DRUKKER:
Editoo B.V. te Arnhem

